

ініціативу, сприяння набуттю досвіду дотримання принципів моральності та правових норм поведінки у міжнетичній взаємодії; розвиток спроможності особистості сприймати себе у контексті відносин з іншими людьми, озброєння чуттям оптимальної дистанції у стосунках з різними людьми; становлення здатності визначати межі припустимої поведінки, не допускати соціально неприйнятних її форм; вправлення у вмінні здійснювати критичний самоаналіз своїх думок, помислів, дій; виховання здатності прогнозувати та запобігати конфліктним ситуаціям, формування вмінь і навичок подолання особистісно-психологічних бар'єрів у спілкуванні, попередження ситуацій, які викликають емоційну напруженість у відносинах представників різних етносів; розвиток уміння налагоджувати активну взаємодію з однолітками, організовувати спільну діяльність [1, с. 30].

З огляду на поліетнічність українського суспільства, особливої уваги потребує виховання толерантності зростаючого громадянина – патріота. Це поняття означає повагу, сприйняття і розуміння багатого розмаїття культур поліетнічного суспільства, форм самовиявлення людської особистості. Це активна позиція, яка формується на основі визнання універсальних прав людини та основних її свобод, усвідомлення того, що люди за своєю природою відрізняються зовнішнім виглядом, становищем, мовою, поведінкою і мають право жити у мирі та зберігати свою індивідуальність, а тому погляди однієї людини не можуть бути нав'язані іншим. Кожен може дотримуватися своїх переконань і повинен визнавати таке право за іншим. Людина заслуговує на те, щоб бути почутою, зрозумілою і прийнятною іншими як незаперечна самоцінність навіть тоді, коли її погляди, інтереси, спосіб життя відрізняються від традиційних. Вияв співчуття, милосердя як рис толерантності особистості – важлива цінність громадянина – патріота України. Однак толерантність не має суперечити національним інтересам України [1, с. 30].

Висновки. Застосування наведених форм і методів патріотичного виховання покликане сформувати в особистості когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, що передбачають вироблення вмінь міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмінь та навичок адаптації до нових суспільних відносин, адекватної орієнтації, захищати власні інтереси, поважати інтереси і права інших.

Джерела

1. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12-13. – С. 26-37.
2. Мочан Т. Виховний потенціал позашкільних закладів освіти Закарпаття в естетичному розвитку школярів // Гірська школа Українських Карпат. – 2013. – №10. – С. 156-158.
3. Рибальченко С. Розвиток ініціативи та самостійності учнів за допомогою виховних заходів // Обдарована дитина. – 2010. – №8. – С. 16-25.
4. Русин Г. Взаємодія сім'ї та школи у вихованні учнів молодшого шкільного віку // Гірська школа Українських Карпат. – 2010-2011. – №6-7. – С. 153-156.
5. Червінська І. Формування ціннісних орієнтацій підліткового покоління в умовах освітньо-виховного середовища гірської школи // Гірська школа Українських Карпат. – 2010-2011. – №6-7. – С. 157-164.

Головко Ольга Сергіївна

*Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»
Науковий керівник: Гаврілова Людмила Гаврилівна, доктор педагогічних наук, професор,
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»*

ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

У статті здійснено аналіз теоретико-нормативних аспектів демократизації управління закладами освіти. Уточнено демократичні принципи управління освітою. Досліджено нормативні аспекти демократизації, що представлені в Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту», Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.», Національній стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 рр., Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Ключові слова: демократизація освіти, нормативні основи, теоретичні основи, управління закладами освіти.

Демократизація управління закладами освіти є глобальною тенденцією, що характеризує системи освіти багатьох країн світу. Поняття демократизації управління закладами освіти базується на запровадженні демократичних принципів управління освітою, а саме: 1) децентралізація управління освітою (чіткий розподіл функцій центральних, регіональних та місцевих органів управління освітою);

2) надання автономії закладам освіти; 3) відкритість освіти; 4) призначення керівників закладів освіти на засадах демократичності, відкритості та прозорості; 5) поєднання державного та громадського контролю; 6) запровадження управлінської етики, що ґрунтується на принципах взаємоповаги, толерантності, позитивної мотивації [6].

Наразі в Україні посилюються процеси європейської інтеграції, які торкаються й галузі освіти щодо забезпечення високої якості управління закладами освіти, що є неможливим без реформування та модернізації системи управління освітою в цілому. Її теоретичні засади є визначеними в законодавчих та нормативних документах, а саме:

1. Закон України «Про освіту» (2017) визначає основні засади здійснення управління закладами освіти. Зазначено, що управління здійснюють його засновники, керівник, колегіальний орган управління закладом освіти та інші органи, що передбачені установчими документами. Демократизація такого управління забезпечується розподілом керівних повноважень між представниками різних структур закладу освіти, колегіальними органами та представниками громадського самоврядування. Також, у статті 12 Закону України «Про освіту» йдеться про розвиток громадянської та демократичної культури на рівні середньої освіти шляхом формування певних компетентностей, зокрема громадянської та соціальної компетентностей, які тісно корелюють з ідеями демократії, прав людини, поняттям рівності прав та можливостей особистості. Формування громадянської компетентності віднесено до однієї із десяти ключових компетентностей для життя, зміст яких полягає у володінні культурою демократії, формуванні правової компетентності, толерантного ставлення до інших людей, уміння здійснювати соціальну комунікацію та вести здоровий спосіб життя [3].

2. Закон України «Про вищу освіту» (2014) висвітлює основні положення управління закладами вищої освіти, розподіляючи між установами різних рівнів, одним із яких є засновник закладу освіти. Засновник керує закладом із урахуванням чинних законів України та укладає й затверджує статут закладу вищої освіти. Процеси демократизації управління реалізуються здебільшого завдяки на активній участі органів громадського самоврядування, які долучаються до процесу укладання, внесення змін до статуту, здійснює контроль за його виконанням. На базі закладів вищої освіти діють органи студентського самоврядування, що формуються і діють на демократичних засадах шляхом організації виборів. Діяльність такого органу регулюється відповідним положенням закладу освіти [2].

3. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019) обґрунтовує цілі сталого розвитку країни, зокрема тих, що стосуються підвищення якості життя, дотримання конституційних прав та свобод громадян. Для досягнення зазначених цілей необхідною умовою є демократизація освіти, а саме забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти, як одну із цілей сталого розвитку країни [5].

4. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 рр. (2020) укладена провідними фахівцями країни з питань розвитку вищої освіти. Ними проаналізовано проблеми щодо неефективності управління закладами вищої освіти, серед яких відсутність реальної автономії та ефективних механізмів демократичної взаємодії керівників закладів освіти з академічною спільнотою, представниками стейкхолдерів, здобувачами освіти під час прийняття управлінських рішень. У Стратегії зібрано пропозиції представників виконавчої влади, освітян, науковців, експертів із питань розвитку освіти, представників громадських організацій та бізнесу. Сам процес розробки та затвердження цього документу відбувався за демократичною процедурою та відкрито обговорювався в ЗМІ та на порталі <http://reform.org.ua/>. У результаті спільної роботи висококваліфікованої команди було окреслено низку проблем, що підтверджують неефективність системи управління вищою освітою, як-от: недосконала система кадрової, організаційної та академічної автономії в закладах вищої освіти, нестабільність нормативно-правового поля щодо управління закладами освіти в країні, відсутність ефективних механізмів взаємодії зі стейкхолдерами, недосконалість механізмів залучення здобувачів ЗВО до прийняття управлінських рішень [1].

5. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні наголошує на формуванні громадянської компетентності майбутніх фахівців під час професійної підготовки у закладах вищої освіти, зміст якої полягає в розвитку здатності вирішувати професійні питання, орієнтуючись на цінності справедливості, рівності, верховенства права, працювати в команді та здійснювати спільне управління закладами освіти, взаємодіяти з органами влади та представниками місцевого самоврядування [4].

Отже, аналіз нормативно-правових аспектів демократизації управління освітою підтверджує важливість модернізації системи підготовки майбутніх керівників закладів освіти, що набуває загальнодержавних масштабів. Система освіти в Україні перебуває на етапі її реформування, а питання надання автономії закладам освіти набуває важливого значення. Актуальним також є питання формування управлінських компетентностей керівника закладу освіти, що відповідає вимогам законодавчих та нормативно-правових документів.

Джерела

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3442013-15402>
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 12.07.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 24.06.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про схвалення Концепції громадянської освіти в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=976003974>
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
6. Протасова Н. Г., Крисюк С. В., Лукіна Т. О. та ін. Державне управління у сфері освіти : конспект лекцій з дисциплін нормативної частини магістерської програми за спеціальністю «Державне управління у сфері освіти» / за заг. ред. Н. Г. Протасової. – Київ: НАДУ, 2012. – 60 с.